

10. Stoevska, V. Official consumer price indices – historical perspective, ILO Department of Statistics. URL: <https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.22/2018/ILO.pdf>

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Бондарук Олег Сергійович,

кандидат економічних наук,
викладач кафедри фінансово-економічної безпеки;
Національна академія Служби безпеки України;

Ражик Христина Валентинівна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Основним інструментом, який уряд використовує для впливу на суспільне виробництво та реалізацію економічної політики країни, є бюджет. Бюджетне планування відіграє важливу роль у фінансовому плануванні та прогнозуванні і повинно відповідати вимогам фінансової політики держави. Важливо підкреслити, що успішне виконання бюджету залежить від правильного визначення бюджетних показників.

Доречна розробка бюджетного планування є необхідною для підвищення якості та ефективності досягнення бюджетних цілей і посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток країни. З метою посилення впливу бюджетної стратегії на соціально-економічний розвиток суспільства, необхідно приймати заходи, спрямовані на збалансованість та прозорість бюджету, цільове використання бюджетних коштів, забезпечення якісного виконання бюджетів на різних рівнях, поліпшення міжбюджетних відносин [1] та здійснення ефективного фінансового контролю.

Метою цього дослідження є висвітлення можливостей бюджетного планування як важливого компонента бюджетного процесу. У контексті трансформаційних процесів особливо важливим є забезпечення передбачуваного розвитку економіки країни, що неможливо без проведення комплексного аналізу у сфері бюджетного планування та оцінки макро- і мікроекономічних показників як основного інструменту державного регулювання економічних процесів.

Планування бюджетних доходів є складним процесом, який вимагає уважного врахування численних фінансових, економічних і політичних факторів, що впливають на формування доходів та витрат в бюджеті будь-якого рівня. Успішність прийняття та виконання державного бюджету України визначає ефективність урядової діяльності. Процедура складання державного бюджету в Україні регулюється Бюджетним кодексом України. Цей процес включає в себе планування доходів і витрат на наступний рік і середньострокову перспективу, яка охоплює плановий бюджетний період і наступні два [2].

Бюджетне планування є комплексом організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів для визначення доходів і витрат бюджетів під час їх складання, розгляду і затвердження. В наукових підходах до визначення бюджетного планування та прогнозування видно важливий розріз у способах його розгляду. Різниця полягає в тому, що бюджетне планування охоплює процес визначення обсягів та джерел формування бюджетних коштів на плановий рік і їхнього спрямування. З іншого боку, бюджетне прогнозування включає в себе оцінку та ймовірне визначення майбутніх бюджетних показників на перспективу, а також обґрунтування шляхів досягнення цих показників і визначення ймовірних ризиків [3].

З нашого погляду обидва ці підходи розкривають складність бюджетного планування та прогнозування як системного, економічного та методологічного явища.

Бюджетне планування базується на таких завданнях, які ставляться перед державними органами влади та органами місцевого самоврядування [4], що відповідають за складання бюджетного проекту:

- визначення реального обсягу доходів, які необхідно залучити у наступному бюджетному періоді;
- аргументація та визначення розмірів бюджетних видатків для кожного напрямку;
- збалансування бюджету;
- здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів економічної діяльності та перевірка раціонального використання бюджетних коштів;
- створення державних матеріальних і грошових резервів для безперебійного фінансування планових заходів.

Мета бюджетного планування полягає в створенні необхідних умов для забезпечення динамічної збалансованості та стійкості бюджетної системи. До завдань бюджетного планування входить: визначення впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на розвиток бюджетної системи та її компонентів; встановлення цілей, завдань та методів реалізації бюджетної політики; визначення показників бюджетної архітектури на короткострокову, середньострокову і довгострокову перспективу; аргументація комплексу заходів для досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому; визначення необхідних фінансових ресурсів для досягнення визначених цілей та завдань соціально-економічного розвитку країни; координація дій учасників бюджетного процесу для досягнення цілей соціально-економічного розвитку [5].

Завдяки бюджетному плануванню досягається рівновага в бюджетах і формуються стратегії розумного використання фінансових ресурсів. Кожен фінансовий план, що базується на рівні бюджету, спрямований на вирішення конкретних завдань у межах державного управління.

В Україні бюджетна реформа внесла значні зміни у бюджетне планування, створивши необхідні передумови для майбутнього фінансового планування, включаючи рівень мікрорівня. Останні три роки в Україні використовуються

окремі компоненти програмно-цільового методу у складанні та виконанні бюджету. З'явилися ряд законодавчих і нормативних актів, таких як Бюджетний кодекс, розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення концепції використання програмно-цільового методу у бюджетному процесі", наказ Міністерства фінансів України "Про паспорти бюджетних програм" та інші.

Уряд схвалив проект Закону про Державний бюджет України на 2024 рік 15 вересня 2023 року. Загальні доходи державного бюджету (без урахування офіційних трансфертів і грантів) становлять 1 560,4 млрд гривень, а видатки загального фонду державного бюджету - 3 108,2 млрд гривень.

Прогноз фінансування державного бюджету на 2024 рік передбачає зменшення дефіциту державного бюджету до 20,4% ВВП (порівняно з 27% ВВП в 2023 році). Погашення державного боргу заплановано на суму 606,5 млрд гривень, включаючи внутрішні – 421,6 млрд гривень та зовнішні – 184,9 млрд гривень [6].

Методологія бюджетного планування і прогнозування буде ефективною тільки у випадку, якщо в неї включені принципи єдності, збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості і неупередженості, публічності та прозорості, а також відповідальності учасників бюджетного процесу.

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що успішна бюджетна політика має ґрунтуватися на ретельному та результативному плануванні, включати чіткі орієнтири щодо ресурсного забезпечення бюджетних програм та визначати шляхи досягнення балансу в бюджеті. На наш погляд, розглядання бюджетного прогнозування як початкового етапу бюджетного планування є найбільш доцільним, оскільки визначення майбутніх доходів і витрат вимагає оцінки майбутніх показників, таких як національний дохід, державний борг, рівень безробіття, інфляція, відсоткова ставка, обмінний курс національної валюти та інші.

Для успішного розвитку суспільства та втілення довгострокової стратегії необхідна нова якісна система бюджетного прогнозування та планування, що ґрунтується на вищезазначених принципах та ефективних методах бюджетного планування.

Список використаних джерел:

1. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С., Дубина М. В. Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів України. Світ фінансів. 2019. Вип.2. С. 60 – 72.

2. Посаднева О.М., Рибіцька Я.М. Проблематика бюджетного планування в умовах макроекономічної нестабільності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021, (выпуск 36). URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive /36_2021ua/24.pdf

3. Гей. К. В. Аналіз переваг та ризиків впровадження механізму середньострокового бюджетного планування в Україні. Науковий вісник

Ужгородського Національного Університету. 2022, (випуск 74: частина 2). URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/273703/269049>

4. Бондарук Т. Г. Щодо визначення місцевого самоврядування. Економіст. 2006. №. 6. С. 44.

5. Гаврилова Л.В. Перспективне бюджетне планування як складова бюджетного процесу. Економічна наука. 2019. №3. С. 65 – 71. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2019/11.pdf

6. Урядовий портал. Проект Державного бюджету на 2024 рік: від бюджету війни до економіки перемоги. Від 15 вересня 2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-proekt-derzhavnoho-biudzhetu-na-2024-rik-vid-biudzhetu-viiny-do-ekonomiky-peremohy>

ПРОБЛЕМИ СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ ДЕМОГРАФІЧНИХ ВТРАТ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Виноградова Дар'я Володимирівна,
аспірантка економічного факультету,
кафедра статистики, інформаційно-аналітичних систем і демографії;
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Розгортання повномасштабної російсько-української війни із веденням активних бойових дій та окупації території України спричинили різке зменшення чисельності населення, суттєві структурні зміни у його статеві-віковому та соціально-економічному складі.

За даними Державної статистики України, станом на 1 лютого 2022 року чисельність постійного населення України, включно з територією ОРДЛО, але без Криму, складало 41 млн осіб, з них 19 млн чоловіків та 22 млн жінок. Перші демографічні втрати пов'язані із початком російського вторгнення на територію України, а саме її північний, східний та південний регіони. Сотні тисяч людей наприкінці лютого 2022 року були змушені залишити місце свого постійного проживання та, рухаючись зі сходу на захід України і країни Європи, або із заходу на територію країни-агресора, отримати статус внутрішньо переміщених осіб або біженців. Від початку відкритого збройного конфлікту Державна служба статистики України не публікує актуальної інформації про зміну чисельності та статево-вікового складу населення. Утім, за даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, кількість населення станом на 1 січня 2023 року коливається від 28 млн до 34 млн осіб [1]. Більш точну оцінку можна отримати, маючи точні дані про чисельність осіб, що перетинають кордон на Заході України та із Молдовою. За даними Українського інституту майбутнього [2] станом на травень 2023 року з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну за кордон виїхали і не повернулися 8,6 млн українців.

Наразі важко визначити кількість тих, хто виїхав до Росії. Російські ЗМІ заявляють, що за рік повномасштабного вторгнення до РФ прибуло 5,3 мільйони людей з України [3].